

ABDÜLMECİD SİVÂSİ

(bk. SİVÂSİ, Abdülmecid).

ABDÜLMELİK b. ABDÜLAZİZ

(عبدالمك بن عبدالعزيز)

(bk. İBN CÜREYC).

ABDÜLMELİK b. EBÜ SÜLEYMAN

(عبدالمك بن أبي سليمان)

Ebû Abdillâh Abdülmelik

b. Ebî Süleymân el-Kûfî

(ö. 145/762-63)

Hadis rivayetiyle tanınan âlim.

Ebû Süleyman, Ebû Muhammed kün-yeleriyle de anılan ve tebeü't-tâbiinden olan Abdülmelik'in hocaları arasında Saîd b. Cübeyr, Atâ b. Ebû Rebâh, Enes b. Sîrîn önde gelirler. Kendisinden rivayette bulunanların başında ise Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Şu'be b. Haccâc, Süfyân es-Sevrî, Abdullah b. Mübârek gibi meşhur muhaddisler vardır. **Cerh ve ta'dil*** imamlarının hemen hepsine göre hadis ilminde büyük bir otorite ve aynı zamanda fakihdir. Talebelerinden Cerîr b. Abdülhamîd'in belirttiğine göre zamanının hadîsçileri, hadisle ilgili bir ihtilâf söz konusu olunca, Abdülmelik b. Ebû Süleyman'ın hakemliğine başvururlardı. Ahmed b. Hanbel'e göre ise Abdülmelik sika* olmakla birlikte zaman zaman rivayetlerinde hataya düşmüştür. Buna rağmen Kûfeliler'in en kuvvetli hadîs hâfızlarından sayılır. Bu özelliği sebebiyle talebelerinden Süfyân es-Sevrî ve İbnü'l-Mübârek ondan "mîzan" diye söz ederler.

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dil*, Haydarâbâd 1371-73/1952-53, II/2, s. 366; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, Kahire 1349/1931, X, 393; İbnü'l-Cevzî, *Şifatu's-şafue* (nşr. Mahmûd Fâhûrî—Muhammed Kal'acî), Halep 1969-73 — Beyrut 1399/1979, IV, 5; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela*², VI, 107-109; a.mlf., *Mizânü'l-îtidâl* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1382/1963, II, 656; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, Haydarâbâd 1375-77/1955-58, I, 155; İbn Hacer, *Tezhibü't-Tezhib*, IV, 279.

MÜCTEBA UĞUR

ABDÜLMELİK b. HABİB

(عبدالمك بن حبيب)

(bk. İBN HABİB es-SÜLEMİ).

ABDÜLMELİK b. KATAN

(عبدالمك بن كطان)

Abdülmelik b. Katan b. Nufeyl el-Fihrî

(ö. 123/741)

Halife Hişâm b. Abdülmelik'in
Endülüs valisi.

33 (653) yılında doğdu. Harre Savaşı'nda Müslim b. Ukbe kumandasındaki Emevî kuvvetlerine karşı Medineliler'in safında çarpıştı. Medineliler'in yenilgiyle sonuçlanan bu savaştan sonra İfrîkiyye'ye kaçtı ve bir müddet sonra Endülüs'e geçerek Kurtuba'ya yerleşti. Charles Martel kumandasındaki Franklar'la savaşırken şehid düşen Abdurrahman el-Gâfiki'nin yerine Endülüs valiliğine tayin edildi (114/732). Ertesi yıl Vasconlar'a karşı bir sefer düzenleyerek büyük ganimetler elde etti. Abdülmelik'i valiliği sırasında meşgul eden en önemli mesele Berberî isyanlarıydı. Bu isyanları bastırmakta başarı sağlayamayınca Halife Hişâm'ın yeni İfrîkiyye valisi Ubeydullah b. Habbâb tarafından görevinden alındı ve yerine Ukbe b. Haccâc es-Selûlî getirildi (734). Ukbe, Abdülmelik'i hapsedip ileri gelen adamlarını İfrîkiyye'ye sürdü. İfrîkiyye'de Araplar'la Berberîler arasında meydana gelen savaşa çok sayıda Arap cenâverin öldürülmesi Endülüs'te büyük bir tepki uyandırdı. Vali Ukbe b. Haccâc'a karşı ayaklanan Araplar onu azledip Abdülmelik b. Katan'ı ikinci defa valiliğe getirdiler (739).

Bu olayları öğrenen Halife Hişâm, Ubeydullah'ın yerine vali tayin ettiği Külsüm b. İyâz kumandasındaki büyük bir orduyu İfrîkiyye'ye gönderdi. Külsüm Berberîler'le yapılan savaşa yenilip öldürülünce yeğeni Belc b. Bişr, mağlûp birliklerle Sebte'ye (Ceuta) çekildi. Burada Berberîler tarafından kuşatılan Belc, Abdülmelik'ten yardım istedi. Yakın adamlarıyla istişare eden vali onların Endülüs'ü ele geçirmelerinden endişe ederek bu teklifi reddetti. Hatta kendisinden habersiz erzak yardımında bulunan Ziyâd b. Amr el-Lahmî'yi öldürttü. Ancak bir müddet sonra Berberîler'in giderek güçlendiğini görüp İfrîkiyye'de Araplar'ın başına gelen felâketin ileride kendi başlarına da gelmesinden korkarak Belc b. Bişr ve askerlerini bazı şartlarla Endülüs'e getirtmeyi uygun buldu. Buna göre Belc on kişiyi Abdülmelik'in yanında rehine olarak bulunduracak ve bir yıl sonra askerleriyle birlikte Endülüs'ten ayrılacaktı. İleri sürdüğü şartların kabul edilmesi üze-

rine gönderdiği gemilerle Endülüs'e getirttiği bu askerler sayesinde Berberîler'i Vâdi Sellî'te imha etti. Berberî meselesini hallettikten sonra onlardan anlaşma şartlarına uygun olarak Endülüs'ü terketmelerini istedi. Fakat Abdülmelik'in kendilerini uzaklaştırmak için ısrar ettiğini gören Belc'in askerleri ayaklanarak onu saraydan uzaklaştırdı. Belc'i vali tayin ettiler (741). İdareye hâkim olan Belc, Cezîretülhadrâ'daki rehinelere Kurtuba'ya getirtti. Bunlar kendilerine çok kötü davranıldığını, aç ve susuz bırakıldıklarını ve hatta Gassânîler'e mensup bir arkadaşlarının açlıktan öldüğünü söylediler. Bunun üzerine Belc'in ordusundaki Suriyeli askerler, Abdülmelik'in Harre Savaşı'nın intikamını almak maksadıyla kendilerini Sebte'de aç ve perişan bıraktığını söyleyerek derhal öldürülmesini istediler. Belc onları yatıştırmaya çalıştıysa da bir sonuç elde edemedi ve isyan etmelerinden korktuğu için onun öldürülmesine izin verdi. Abdülmelik'in iki oğlu babaları öldürülmeden önce Mârîde (Merida) ve Sarakusta'da (Saragossa) asker toplayıp daha sonra kendilerine katılan Abdurrahman b. Habîb ve Abdurrahman b. Alkame'nin de desteğiyle Belc b. Bişr üzerine yürüdülse de mağlûp oldular. O sırada doksan yaşlarında olan Abdülmelik, Kurtuba dışındaki Re'sülkantara'da idam edildi. Burası daha sonra Maslabu İbn Katan adıyla meşhur oldu. Yûsuf b. Abdurrahman el-Fihrî'nin Endülüs valiliği sırasında Abdülmelik'in oğlu Ümeyye burada babası adına bir mescid yaptırdı ve söz konusu yer bu tarihten itibaren Mescid-i Ümeyye diye anılmaya başlandı.

Abdülmelik'in oğullarıyla yaptığı savaşa yaralanan Belc de Abdülmelik'in öldürülmesinden birkaç gün sonra öldü.

BİBLİYOGRAFYA:

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 — Beyrut 1399/1979, V, 174, 175, 181, 185, 192, 250, 251, 252, 490, 491; İbn Haldûn, *el-İber*, Bulak 1284 — Beyrut 1399/1979, IV, 119; Makkarî, *Nefhu't-tib* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, I, 236, 291, 299; II, 18-20; R. Dozy, *Spanish Islam* (trc. F. Griffin Stokes), London 1972, s. 138, 140-143; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain, Its History and Culture*, Minnesota 1974, s. 12; Hâlid es-Sûfî, *Târîhu'l-'Arab fi'l-Endelüs (el-Feth ve 'asrû'l-vülât)*, Bingazi 1980, s. 239-269; Seyyid Abdülazîz Sâlim, *Târîhu'l-Mağrib fi'l-'asri'l-İslâmî*, İskenderiye 1982, s. 222-232; Zirikî, *el-A'lâm* (nşr. Züheyr Fethullah), Beyrut 1984, IV, 162; M. Th. Houtsma, "Abdülmelik", *İA*, I, 94-95; M. Schmitz, "Belc", *İA*, II, 468; E. Lévi-Provençal, "Abd al-Malik b. Katan", *EI²* (İng.), I, 76.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN